

Benidorm (HIST)

Encara que dins del que hui és terme municipal de Benidorm en temps passats han existit nuclis de població d'altres cultures, com per exemple els ibers del Tossal de la Cala i les Covatelles, els romans de la vil·la del Moralet i posteriorment els musulmans de Llíriet, la ciutat de Benidorm és, probablement, una creació dels cristians catalans a l'Edat Mitjana. Hi ha alguna possibilitat que haguera estat creada pels musulmans, però no en tenim proves fidedignes. El fet que el nom de Benidorm comence igual que el prefix musulmà *beni-*, indicatiu d'una nissaga, no és prova suficient del seu origen musulmà (vegeu **Benidorm TOP.**) P. Iradiel a la *Història del País Valencià* inclou Benidorm entre *els centres costers que havien mantingut ports florents durant l'època islàmica* sense indicar en què es fonamenta la seua afirmació. Per aquesta causa i perquè sembla poc coherent amb el que coneixem fins ara, pensem que és tracta d'una afirmació poc consistent. De tota manera, cal destacar que fins ara només coneixem documentació cristiana i que l'estudi de fonts documentals musulmanes podrien canviar la nostra perspectiva

Abans de la creació de Benidorm, existia un territori i unes persones que vivien sobre ell, però no tenim constància que s'organitzaren com a municipi fins al segle XIV. La referència documental més antiga que fins ara coneixem sobre Benidorm data dels anys 1321 i 1322 i es referixen al *castell i la pobla de Benidorm*. Constitueix una evidència que anteriorment a la seua fundació per Bernat de Sarrià hi havia un nucli de pobladors que no estaven organitzats com a municipi i que estaven al costat d'un castell. No sabem si els esmentats pobladors eren musulmans o cristians. El que l'almirall va fer al 1325 va ser crear Benidorm com a entitat jurídica independent, com a municipi cristià, però no el va crear *ex novo*, sinó a partir d'una població preexistent (vegeu **Carta de Poblament de Bernat de Sarrià HIST.**)

L'emplaçament del primitiu Benidorm era el tossal d'Alfalg o Canfali. Es tracta d'un penyal de calcàries eocenes blanquinoses, amb bancs d'uns 15 cm. de gruix, més durs els de llevant, on apareixen cristallitzacions fosques d'espàt. El promontori

s'endinsa en la mar, per la qual cosa constitueix una mena de península entre les platges de Llevant i Ponent. La banda més alta del promontori és la del sud i també la més allunyada del litoral mentre que la banda nord s'inclina cap a l'istme. El penyal presenta, per tant, tres costats al mar, que es caracteritzen per penya-segats, la qual cosa ha contribuït en temps passats a la seua defensa.

Des del segle XIV, el castell pròpiament dit ha estat dins les muralles de la població de Benidorm, per la qual cosa de vegades es confonen castell i ciutat, però eren dues entitats diferents (vegeu **castell de Benidorm HIST.**). De tota manera, el castell ha estat un element determinant en la història de Benidorm i sense ell és quasi segur que la ciutat hauria desaparegut.

Bernat de Sarrià va voler impulsar la població cristiana en la zona i per aquesta raó va organitzar la *pobla* de Benidorm com a *vila*, o siga com a municipi, atorgant-li el 1325 una carta de poblament que la dotava d'autogovern amb unes institucions municipals i uns dirigents elegits pels veïns. Li va atorgar un conjunt molt ample d'exempcions i privilegis per tal d'impulsar la vinguda de nous pobladors cristians. Sembla que la funció principal que hauria de tenir la nova vila seria controlar els nombrosos musulmans que després de la conquesta cristiana continuaven vivint al territori de la Marina i pot ser al mateix terme municipal de Benidorm.

Bernat de Sarrià va crear el municipi de Benidorm però no li va atorgar unes bases econòmiques sòlides. A l'Antic Règim perquè una població tinguera viabilitat econòmica i per tant futur, havia d'acomplir un d'aquests dos requisits: a) abundància d'aigua per a crear una agricultura de regadiu o b) bona situació respecte a les grans rutes comercials terrestres o marítimes per a poder produir i intercanviar mercaderies. L'absència total de cursos permanents d'aigua, l'allunyament de les rutes terrestres de l'època i la carència de port marítim, juntament amb el perill musulmà, expliquen la impossibilitat que el Benidorm medieval fóra econòmicament viable. Només la funció defensiva desenvolupada pel castell i l'activitat pesquera evitaren la seua total desaparició.

L'agricultura de secà era una opció molt dura a causa de les estructures socials i econòmiques pròpies del món senyorial. Els agricultors sotmesos al règim senyorial havien de lliurar en forma de drets senyorials aproximadament la meitat d'allò què obtenien de la terra. Si aquesta era només de secà ofería escassa producció, i el que els quedava no era prou per a sobreviure, almenys per als camperols cristians. L'endeutament i la pèrdua o abandó de les terres eren les alternatives més usals.

Per tant, no és sorprenent que per diverses raons la població de Benidorm començara a minvar des del segle XIV. Potser la terrible crisi econòmica que assolí el Regne de València a partir de la pesta de 1348 i de les guerres amb Castella afectaren la seua població, però no en tenim dades segures de la població al segle XIV. El cobrament de l'impost del morabetí, que es feia cada set anys, és una font que s'ha utilitzat moltes vegades per a l'estudi de la demografia medieval. Es pagaven 7 sous per cada llar sempre que cada veí tinguera una renda anual superior als 100 sous. Encara que el mètode no és totalment fiable a causa de les ocultacions de dades per pagar menys, sí que ens dóna una orientació. Per a l'any 1381 tenim el recompte de focs que es va fer per tal de pagar 60.000 florins pel rescat d'Alfons d'Aragó i de Foix, comte de Dénia, senyor de les muntanyes d'En Sarrià i per tant senyor de Benidorm, segons el qual hi havia 10 llars obligats a contribuir, o siga uns 45 habitants, xifra molt baixa i que probablement caldria incrementar per tal de conèixer la població real.

Segons Quereda Sala, a principis del XV, concretament el 1405, s'havia despoblat perquè a la mar no es pescava res i havien desaparegut les almadraves. Però sembla que el despoblament de Benidorm és posterior. Hi ha un document de 1414 que ens informa sobre la situació de Benidorm en aquell moment. Es tracta d'una visita eclesiàstica a *la basílica del lloc de Benidorm, sufragànea de l'església del lloc de Polop*. De la seua lectura es pot deduir que al segle XIV la població no era suficientment nombrosa com per a mantenir un rector, donat que era el d'Altea qui celebrava els oficis religiosos a l'església de Benidorm. A principis del segle XV, la situació era encara més crítica ja que Benidorm i Altea estaven encara menys poblats de cristians i l'església d'Altea tenia la teulada afonada a causa de les guerres. Des del segle anterior, la

població de la nostra vila era menor que la d'Altea. Això es dedueix tant per la quantitat que al segle XIV pagaven ambdues localitats a la capella de Sant Maties d'Altea (70 sous Bellaguarda i 30 Benidorm) com pel fet que el rector celebrava més oficis religiosos a Altea que a Benidorm. Al segle següent, ambdues poblacions havien tingut problemes demogràfics, que el text atribueix a les guerres, fenomen típic de la crisi de la segona meitat del segle XIV que a les nostres terres es caracteritzava per la guerra amb Castella, la pesta negra a partir de 1348 i la fam ocasionada per les males collites.

També hi havia una guerra gairebé permanent amb els musulmans que tingué com a conseqüència l'agreuement de les incursions corsàries dels musulmans nord-africans (vegeu **corsaris HIST**). Els danys causats en 1388 per una incursió contra Benissa i Benidorm va obligar Alfons d'Aragó a exonerar els habitants del pagament de la contribució especial que els corresponia. La incursió més greu es va produir en 1447, quan la majoria dels habitants de Benidorm foren fet captius: *pochs dies havia que fustes de moros havien barrejat lo loch de Benidorm del qual sen havien portat moltes animes de que restava desert*. Segons Pere Maria Orts, Benidorm no es recuperà d'aquest atac i va quedar quasi despoblat, tot perdent la seua municipalitat.

Al segle XVI, Benidorm continuà amb una escassa població, malgrat que a la resta del Regne de València hi havia un creixement demogràfic. La guerra de les Germanies, les matances de mudèjars fetes pels agermanats a la Marina, l'enfrontament entre ambdues comunitats religioses arran la conversió forçosa dels moriscos i finalment la permanent pirateria musulmana contribuïren a l'enfonsament demogràfic del litoral de la nostra comarca i impediren la recuperació de Benidorm. N'hi ha prou testimonis documentals que demostren que durant el segle XVI ens trobem davant una despoblació important de Benidorm. És interessant l'informe de Joan Baptista Antonelli, arquitecte italià al servei de Felip II que dissenyà les fortificacions de Bèrnia i del litoral. Ens presenta una escassa població cristiana al litoral amenaçada per una aclaparadora majoria de musulmans a l'interior. Benidorm i Altea eren de les menys poblades, segons Antonelli. Un altre document indica que Benidorm estava pràcticament despoblat de cristians en 1574. Es tracta de les enquestes ordenades per sant Joan de

Ribera, arquebisbe de València. Al seu Libro de Execuciones y Desmembraciones de Parroquias del Arzobispado de Valencia es diu: *Polop y sus anexos; el lugar llamado Polop tiene iglesia parroquial antigua. Contiene 12 casas de cristianos viejos. Tiene por anexos el castillo de Benidorm, que sólo le habitan los pescadores cuando llega tiempo de la pesca, en el cual hay una iglesia sin techo. La iglesia que se halla en el castillo de Benidorm se cubra con su competente techo y cuando fuesen allí los pescadores en tiempo de pesca, el Rector está obligado los domingos y días festivos a celebrar dos misas, una en la iglesia del lugar de Polop y la otra en el castillo de Benidorm.*

Un altre testimoniatge és el del virrei Vespasià Gonçaga. El 30 de setembre de 1575 va enviar un informe al rei sobre els castells i viles del litoral. Sobre Benidorm diu que està deshabitat i les cases enrunades; fins i tot es planteja la conveniència d'enderrocar el que encara queda per a evitar la seua utilització pels corsaris musulmans, encara que ell preferiria fortificar-lo si es poguera tornar a poblar: *Benidorm como digo en la relacion de las torres, es un castillo cuya traça envio a V. M. que podriase facilmente hazer isla y aun hazerse inspuñable empero no seria de provecho por no tener puerto. Havia dentro casas las cuales agora estan dirruydadas todas y solo un meson ay para pescadores. Tiene agua de algibe. Parece que se debe reparar, de suerte que resista a un assalto de galeotas. Y se deveria ver como se pudiese habitar. Porque todo el gasto que se haga, tengo de inconveniente si no se habita; porque los moradores lo havrian de deffender: que aguardar a meter dentro presidio seria negocio costoso y no de mucho provecho. Esto se havria de platicar con el señor del castillo que es don Luis Fajardo que al presente esta en essa corte. Y vistos los expedientes que el diesse acerca de la deffensa de su lugar podria V. M. determinarse en si se debe diruyr mas el lugar, o, conservar solamente la casa de dicho señor o abraçar el castillo que no es muy grande y reparalle mejor. A lo qual inclinaria yo mucho haviendo gente que le guardasse.*

Durant el segle XVI, tenim proves que Benidorm ha perdut la seua municipalitat i ha quedat integrat a Polop. En la documentació, quan es fa referència a la nostra ciutat, ja no es parla de la vila de Benidorm sinó del castell de Benidorm.

El segle XVII s'inicià amb un fet que afectà seriosament la població de la comarca: l'expulsió de la població musulmana al 1609. La documentació de l'arxiu de Simancas ens ha permès conèixer les relacions tant dels cristians, anomenats *cristians vells*, com dels moriscos, anomenats *cristians nous*, que foren expulsats. Benidorm no figura en cap dels dos grups per la qual cosa es pot concloure que estava poc poblat, tant de cristians com de musulmans. Per altres testimonis indirectes de l'època sabem que hi havia unes 16 famílies cristianes. El següent quadre permet comparar la població de Benidorm amb altres localitats de la comarca als moments previs a l'expulsió dels moriscos:

CRISTIANS VELLS		CRISTIANS NOUS (Moriscos)	
Localitats	Llars*	Localitats	Llars*
La Vila Joiosa	350	Sella	115
Callosa d'En Sarrià	166	Relleu	170
Polop	44	Finestrat	160
Benidorm	16	Orxeta	150
		Guadalest (la vall)	400
		Tàrbena	400

(Per convertir llars en habitants, multipliquen la xifra per 4,5)

documentació del 1609 sí que apareix, en canvi, el castell de Benidorm: Henry Lapeyre diu que Agustí Mexía va tenir el comandament de les tropes encarregades de sufocar la rebel·lió dels moriscos de Relleu, Finestrat i de la Vall de Guadalest que el 1609 s'oposaren a l'expulsió. Per tal d'assolir el seu objectiu va haver d'ocupar els castells de Bèrnia, Guadalest i Benidorm. Sufocada la rebel·lió, els expulsats embarcaren al port de la Vila Joiosa rumb a l'Àfrica del Nord.

Segons Pere Maria Orts, a partir de l'expulsió dels moriscos es produeix una repoblació de la zona. Persones de la Vila Joiosa, Penàguila (cognoms Cano i Congost) i de l'horta de Gandia repoblen Xirles, la Nucia i Benidorm. Però a Benidorm es tracta fonamentalment a persones de la Vila Joiosa que ja posseïen terres a la nostra localitat.

Malgrat això, la població cristiana de Benidorm va

continuar amb la seua disminució, tot passant dels esmentats 16 veïns (uns 72 habitants) en 1609 a només 11 (uns 50 habitants) en 1646. Benidorm va experimentar una disminució tan acusada que el perill de la pirateria musulmana esdevingué cada vegada més gran i els escassos pobladors es vegeren obligats a refugiar-se al castell de Polop. Cavanilles atribueix aquest increment del perill a què entre els pirates hi havia antics moriscos expulsats que coneixien molt bé el lloc i els costums dels seus habitants, per la qual cosa els atacs eren terribles per als cristians. Segons Cavanilles: *Quando los Moriscos expulsos hacian correrías por la costa saqueando pueblos y cautivando moradores, amedrentados los de la comarca desampararon sus hogares, y se retiraron al abrigo de la fortaleza, a donde quiso el Beato Patriarca Don Juan de Ribera se trasladase el Santísimo Sacramento, poco seguro en la Iglesia de la villa de Lanusíá, la qual se despobló entonces, como también otros pueblos de menor consideración; mas reprimida despues la audacia de los piratas volviéron algunos á sus antiguas habitaciones, quedándose los mas en Polop, que por esta causa aumentó de vecindario.*

Per explicar aquesta disminució de la població cristiana de Benidorm en la primera meitat del segle XVII, hi ha un altre factor a considerar, encara que ens manquen dades referides exclusivament a la nostra ciutat. Es tracta de les continuades epidèmies de pesta que assotaren la comarca: a la Vila Joiosa entre 1629-32 hi ha un fort descens de la població i en 1647-48 els llibres de l'arxiu parroquial d'Altea indiquen que es dupliquen les defuncions. Com en aquesta data les dades sobre Benidorm apareixen als llibres parroquials juntament amb els de Polop no podem determinar la manera exacta en què aquestes epidèmies afectarien la nostra població. Però és segur que acabaren d'agreujar una situació demogràfica que ja era preocupant.

Segons Torres Faus, la disminució de la població va ser tan gran que fins i tot va perdre la seua categoria de municipi pel trasllat dels seus escassos habitants a Polop: *A principios del segle XVII la baronia estava poblada per moriscos i uns pocs pobladors cristians. El major nucli de població era la Nucia, el qual i el llogaret de Xirles estaven poblats per moriscos. Hi havia dos petits nuclis de cristians vells a Benidorm i els pocs cristians que conformaven la guarnició del castell de Polop. Però l'expulsió dels moriscos i els*

atacs dels pirates feren que els pocs habitants cristians que restaren a la baronia es refugiaren al castell de Polop. Benidorm, La Nucia i Xirles foren agregats a Polop. En efecte, segons diversos testimonis del plet de segregació de la Nucia la municipalitat de Benidorm fou suprimida en el segle XVII, degut a la despoblació, i agregada a Polop. Pere Maria Orts no està d'acord amb aquestes afirmacions i diu que Benidorm ja havia perdut la seua categoria de municipi des del segle XV i que els habitants de Benidorm estaven censats a Polop. La Nucia i Xirles, antigues moreries de Polop, no havien tingut la categoria de municipis. Pel que hem pogut comprovar sembla que el que diu Pere Maria Orts és el més correcte i que malgrat la despoblació del nucli urbà de Benidorm, les seues terres continuaren en cultiu. En 1654, hi havia 10 veïns residint a Benidorm.

Per tant, estava clar que no s'havia assolit el vell objectiu de Bernat de Sarrià de crear un Benidorm amb futur i la població fundada per ell, acabà per desaparèixer com a municipi. Com hem dit anteriorment a l'Antic Règim, perquè una població poguera existir de forma continuada havia de comptar amb abundància d'aigua que permetera una activitat agrícola rendible. El Benidorm que havia fundat Bernat de Sarrià no tenia cursos permanents d'aigua per regar el territori i crear una agricultura rendible.

L'any 1654, Beatriu Fajardo de Mendoza heretà les senyories de Polop i Benidorm. La casa dels Fajardo posseïa la senyoria de Benidorm des del segle XV i havia estat durant la major part d'aquell temps poc productiva a causa de l'escassetat de població que al seu torn estava motivada per l'escassa rendibilitat de les terres de secà en una zona de poques precipitacions. Per a posar remei a la falta de pluja no hi ha una altra solució que el regadiu. I això és el que va fer Beatriu Fajardo, tot impulsant la construcció d'una séquia, denominada primerament *Nou Reg* i posteriorment *Reg Major de l'Alfàs* (vegeu **Reg Major HIST.**). La construcció de la séquia havia finalitzat per abril de 1666 i capgirà la situació econòmica de la comarca perquè les seues terres havien esdevingut molt atractives per als nous pobladors, com veurem posteriorment. Per escriptura pública atorgada el primer d'abril de 1666 al castell de Polop, Beatriu Fajardo fundà el reg que popularment es denominà a Benidorm *Séquia Mare*.

Per a les senyories de Polop i Benidorm les conseqüències de la construcció del Nou Reg van ser les següents: a) Increment de la producció agrícola, b) increment de les rendes senyorials, c) increment de la població, i d) millores en les infraestructures urbanes i agrícoles.

Pel que fa a l'increment de la producció agrícola de Benidorm, sembla clar, segons la documentació, que abans la construcció de la séquia les terres de secà eren molt poc productives per a la senyora de les *baronies de Polop, Benidorm, Xirles i la Nucia* i gens atractives per als agricultors. Però en transformar-se en regadiu, el seu valor s'incrementà notablement.

L'augment de la producció agrícola tingué una altra conseqüència: l'increment de la població. El 1666, l'esmentat increment demogràfic aconsellà regular la vinguda dels nous pobladors amb la Carta de Poblament de Benidorm. No podem oferir xifres exactes de la població de Benidorm en aquells anys. La Carta de Poblament obligava que 40 veïns, o siga uns 180 habitants, tingueren el seu habitatge dins les muralles de la vila per poder rebre terres i que només quan se sobrepassara aquesta quantitat, els propietaris de terres de Benidorm podrien viure en un altre municipi. Sembla clar que el 1668 encara no s'havien sobrepassat els 40 veïns perquè es parla tan sols de 15 cases, uns 68 habitants, que havien repoblat Benidorm d'acord amb la Carta de Poblament de 1666.

Per explicar per què es repobla la zona cal tenir present, d'una banda, que el creixement demogràfic que experimentà el Regne implicava una demanda de terres per part dels agricultors en uns moments en què la seua oferta s'havia fet escassa. No tenien altra solució que acceptar el que se'ls oferia, encara que Beatriu Fajardo imposava condicions d'assentament dures. Això va originar el ressentiment dels agricultors cap als senyors. Només així s'explica el protagonisme que, segons Pere Maria Orts i Bosch, tingué Benidorm durant la Segona Germania de 1693. Era un moviment antisenyorial que protestava per les dures i injustes condicions dels agricultors en les terres de jurisdicció senyorial. A Benidorm sembla que hi havia motius per afegir-se a la revolta.

Conseqüència del creixement de la població va ser la necessitat de noves construccions per a millorar les

infraestructures urbanes i agrícoles de Benidorm. Es tractava de posar remei a les necessitats més peremptòries: reg, alimentació i defensa. Per això les primeres obres que es duen a terme són la séquia, els molins fariners, els forns de pa i la reparació dels elements defensius. També en aquesta primera fase, s'edifiquen hostals, la qual cosa mostra la presència de gent de pas: comerciants, obrers, persones a la recerca de treball, etc. Segons la documentació en 1668, les necessitats de les senyories eren: Reparar la meitat de la séquia amb maçoneria, o *calicanto*, perquè perdia aigua. Fer un forn a Benidorm a causa de l'augment de la població. Reparar les muralles de Benidorm, que en estar a la costa era imprescindible per a la seguretat dels seus habitants i de la comarca. Fer dos ponts de fusta a Benidorm per als fossats de la fortalesa. Fer un hostal a Benidorm. Fer un forn de calç per a les esmentades obres, especialment la séquia. Amb aquestes obres d'infraestructura s'assentaven les bases econòmiques del nou Benidorm, però calia, a més, constituir-lo com a municipi autònom i dotar-lo d'unes institucions i autoritats municipals. Això es va fer amb la Carta de Poblament de 1666 que s'atorgà un 8 d'abril (vegeu **Carta de Poblament de Beatriu Fajardo HIST.**). La seua importància històrica radica en què Benidorm es constituïa novament com a municipi independent, amb una categoria jurídica que el dotava de capacitat d'autogovern. A més, posseïa una base econòmica sòlida que li permetria posteriorment adaptar-se als canvis que implicava el progrés. Gràcies a aquests dos elements, Benidorm inicià un camí que l'ha conduït fins al moment present.

Un altre factor a considerar en l'obra de Beatriu Fajardo és la nova delimitació dels termes municipals de les seues senyories de la Marina. Com a conseqüència del creixement de la població les localitats que havien estat abandonades i integrades a Polop tornaren a reaparèixer a partir de 1666. El gran perjudicat d'aquest procés va ser Polop, que havia incrementat el seu terme municipal en absorbir el municipi veí de Benidorm.

A partir de 1666 es produeix el fenomen invers i Polop veu com primerament Benidorm se segrega del seu terme municipal. No tenim constància que l'esmentada segregació originara plets ni concòrdies, encara que a través del plet de la Nucia sabem que Benidorm i Polop sí que tingueren discrepàncies. En canvi, sí que hi ha documentació que ens informa

sobre el contenciós entre Polop i la Nucia, la qual se segregà el 1705 en obtenir el 9 de juliol el privilegi de vila, malgrat l'oposició del procurador de la baronia, Tomàs Sanç, i malgrat que la seua població era escassa, un 25-30 veïns. Posteriorment se segregaria l'Alfàs del Pi.

Una vegada que Benidorm s'havia constituït com a nou municipi calia donar-li uns límits i establir-ne les fites. El terme municipal de Benidorm al segle XVII ocupava una superfície inferior a la que li havia atorgat en l'Edat Mitjana Bernat de Sarrià. Amb aquest senyor, els límits per l'oest arribaven fins al vessant del puig Campana que dóna a la mar; pel nord, arribaven fins a Montagut i continuaven fins la mar, tot quedant l'Albir i la totalitat de la serra Gelada dins del terme municipal del Benidorm medieval. Els límits que Beatriu Fajardo atorgà a Benidorm són bàsicament els mateixos que té actualment (vegeu **Beatriu Fajardo PERS.**).

A finals del segle XVII, la població de Benidorm havia crescut. Ho confirmen una sèrie de documents de l'any 1690, conservats a l'Arxiu Parroquial, referents a la creació de la capellania de Sant Jaume. El primer porta data de 30 de setembre i arreplega un acord del municipi reunit en Consell General a la sala de juntes de la Casa de la Vila. Exercia aquell any el càrrec de justícia Miquel Lloret i eren jurats Paulo Santa Maria i Domènec Vives. Es nomenen fins a un total de 32 veïns, *la major part dels veïns de dita vila, en nom, y veu, y representació de tota ella*. Per a la reunió compten amb la preceptiva autorització del senyor de la vila, Roderic Baltasar de Puigmarín i Fajardo, fill i successor de Beatriu Fajardo de Mendoza, representat pel seu procurador Tomàs Sanç. Han estat convocats *ab alta veu per tots els cantons de la present vila, que es en lo modo, que se acostumen fer les convocatons*. Es diu que la vila té més de tres-centes persones *de confesió*, o siga majors de set anys. Aquesta xifra suposaria un mínim de 350 habitants o siga uns 77 veïns, la qual cosa es contradiu amb el que es diu més amunt que els veïns reunits en Consell General, 32, són la major part dels veïns de la vila. Un document de l'any anterior, 1689, fa una relació dels regants del Reg Major de cada localitat i ens ha permés construir el següent quadre de població de les senyories d'aquell any. Les xifres estan arrodonides i en el cas de Benidorm sembla que a la baixa ja que un testimoni parla d'uns 70 veïns i un altre de més de 60 *vezinos cabos de casa*. Això

suposaria uns 315 habitants a finals del segle XVII:

POBLACIÓ EN 1689	VEÏNS*
Polop	150
Benidorm	150
Xirles	150
La Nucia	150
Altea (regants del Reg Major)	150

* Per convertir veïns en habitants multipliquen per 4,5

El segle XVIII va ser una època d'extraordinari creixement de Benidorm. Com va assenyalar Cavanilles, la pesca amb la modalitat de l'aladrava esdevingué un tret característic de la seua activitat econòmica que donava ocupació a un important grup a persones. Al racó de l'Oix, es fondejava una aladrava d'avinguda per a pescar tonyines. Però l'agricultura experimentà també un important increment i els veïns de Benidorm compensaren la insuficiència de l'aigua del Reg Major amb la captació de les aigües de les fonts del seu terme, de les aigües de pluja amb la construcció d'aljubs als barrancs i també de les aigües subterrànies mitjançant sènies (vegeu **llauradors PERS.**). Encara es conserven algunes mostres d'aquesta arquitectura de l'aigua: sènies, aljub a la serra Gelada, galeries subterrànies o alcavors a la partida de Lliriet, etc., i seria interessant que es fomentara el seu manteniment i protecció.

El resultat va ser un important i espectacular increment de la població. Cal indicar que nombrosos autors indiquen les ocultacions d'habitants dels primers censos del segle XVIII; per estar fets amb intencions fiscals es produïren ocultacions. Això sembla més coherent que suposar que a principis del segle XVIII hi ha una disminució de la població com es podria deduir d'una lectura literal de les xifres. Xifres que per altra banda són eloqüents i ens mostren que en finalitzar l'esmentat segle hi havia més de 3.000 habitants a Benidorm:

1713: 180 hab.

1735: 580 hab.

1767: 1.595 hab.

1787: 2.526 hab.

1795: 3.000 hab.

El creixement de la població va fer necessària la construcció d'una nova església, l'actual de Sant Jaume (vegeu **església de Sant Jaume HIST.**). L'esmentat creixement tingué el seu reflex al nucli urbà. L'estructura urbana creada en temps de Beatriu Fajardo era trapezoïdal, amb el vèrtex més acusat endinsant-se cap a la mar tot ocupant una superfície d'unes 5 hectàrees. Tenia un sistema radial de carrers que convergien totes cap al castell, situat a la banda més alta. Hi havia dues places al voltant de les quals s'agrupaven en dos semicercles les cases dels veïns, la casa de la vila, la presó, l'escorxador, i altres. En aquells moments inicials, el recinte emmurallat estava poc poblat ja que en la Carta de Poblament de 1666 es diu que hi ha 40 solars preparats per als nous veïns. La primitiva església, als subterranis de la qual es trobava el cementeri, estava la banda més alta de les palces. A l'Arxiu del Regne de València es conserva un plànol de 1717 en el qual està representat Benidorm. Ocupa només la banda alta de Canfali, i les muralles marquen el perímetre de la població, la porta de la qual estava en la muralla septentrional, a la banda esquerra. Al damunt la porta es veu una torre quadrada i al voltant de tota la ciutat es veuen les muralles. Dels edificis que destaquen per dalt les muralles només s'identifica amb claredat l'església, situada prop de l'entrada.

Posteriorment, com a conseqüència del creixement demogràfic l'espai dins les muralles s'havia fet totalment insuficient i les cases es pegaren a la muralla i s'acostaren massa al penya-segat tot produint-se accidents com el que conta Cavanilles: la casa de Jaume Llorca va caure perquè la mar havia socavat la base de roca sobre la qual s'assentava. El resultat va ser l'eixida de les muralles i l'ocupació del pla inclinat situat al nord del tossal. El Benidorm de finals del XVIII es caracteritza, per tant, per l'increment del seu casc urbà per l'ocupació del pla al nord de Canfali, amb carrers com el de l'Albereda,

del Forn i Major. El límit d'aquesta prolongació venia pel carrer de la Puríssima, continuava pel carreró de les Cols i la costera de l'Hostal, des d'on s'unia al carrer dels Quatre Cantons. D'aquesta manera es delimitava l'actual plaça de la Constitució.

El creixement demogràfic de Benidorm al segle XIX no va ser tan espectacular i en aquesta centúria presenta dues fases diferents. Fins al 1857 continua el creixement i en aquest any la població assolix un màxim que tardarà un segle en igualar: 3.720 habitants. En aquest moment, Benidorm tenia unes 900 cases d'una sola planta. Però a partir d'aquesta data la població comença a minvar i durant la resta del segle XIX i de la primera meitat del XX la població de Benidorm tindrà menys habitants i l'emigració serà un fenomen important. Les xifres així ho mostren:

1857: 3.720

1877: 2.905

1887: 3.181

1897: 3.032

1900: 3.417

A partir de la dècada de 1950, es produïx una autèntica revolució econòmica a Benidorm caracteritzada pel pas d'una economia basada en el sector primari (pesca i agricultura) a una altra basada en el sector dels serveis, especialment turístics. L'existència d'un clima temperat, amb escassetat de precipitacions, combinat amb l'existència de 12.300 metres de litoral dels quals més de 5.304 són d'excel·lent platja, i amb un creixent nivell de vida de la població europea va possibilitar el desenvolupament del turisme, fins aleshores poc significatiu. Va suposar en poques dècades un canvi tan radical que el Benidorm dels anys 2000 té escassa relació amb el Benidorm de 1950. Les transformacions induïdes pel sector serveis han afectat no sols l'economia sinó també tots els àmbits de la vida tradicional de Benidorm: treball, costums, llengua, oci, ideologia, pràctica religiosa,

educació, rols de la família, etc. Un element que podria simbolitzar perfectament el trencament del Benidorm actual amb el seu passat podria ser la substitució dels bancals d'ametlers i garrofers per l'asfalt i el ciment dels carrers i dels edificis, indicatiu que l'agricultura és una activitat residual en el modern Benidorm. Un altre element significatiu seria el port, construït precisament quan Benidorm havia deixat de basar la seua economia en la pesca i havien desaparegut el barri de pescadors de la platja de Ponent i les drassanes per a fer i reparar vaixells.

L'evolució demogràfica és molt significativa del canvi econòmic experimentat per la ciutat, tot duplicant-se la població durant vàries dècades consecutives. La població empadronada ha estat la següent:

1950: 2.726

1961: 6.202

1971: 12.547

1981: 24.783

1991: 42.442

2001: 62.506

Aquest creixement de la població ha estat motivat per l'increment del saldo migratori, més que pel creixement vegetatiu. En l'any 2000, segons dades publicades per l'Ajuntament de Benidorm, la immigració de l'estranger representava el 10,15 % de la població total. A l'esmentat any, entre la població espanyola es destacava l'originària de la Comunitat Valenciana amb un 37,55 %. Seguia l'originària d'Andalusia amb un 17,3 % i el conjunt de les dues Castelles-Madrid amb un 17,03 %; la resta de comunitats autònomes presentava percentatges inferiors al 3,5 %. Pel que fa a la població estrangera, els procedents d'Europa suposaven les tres quartes parts dels immigrants, amb el Regne Unit, Bèlgica i Holanda com els països dels quals hi havia més

immigrants. A continuació, es destacava la població originària d'Amèrica del Sud. Però a l'any següent (dades del 31-12-2001), la població d'origen estranger havia crescut significativament i era un 19,34 % del total; aproximadament la meitat eren originaris de la Unió Europea i una quarta part d'Amèrica. Va ser aquesta immigració americana la que més incrementà el percentatge d'estrangers a la nostra localitat.

Malgrat això, un tret característic de la població de Benidorm és l'existència de nombroses minories, amb representació de quasi tots els països del món, la qual cosa atorga a Benidorm un ambient cosmopolita que és un dels seus trets més destacats.

Un altre tret de la població de Benidorm és que les persones empadronades són inferiors a les reals, atesa la gran quantitat de turistes i residents temporals. Hi ha una dada significativa: l'any 1998, hi havia més habitatges (53.617) que habitants empadronats (50.176).

Pel que fa a l'estructura urbana, el creixement del casc urbà ha estat tan espectacular com el de la població, del qual n'és la conseqüència natural. El primer Pla General d'Ordenació urbana de 1965 tenia com a directrius bàsiques la circumval·lació rectangular de la carretera N-332 i l'eixample del nord-est. Al mateix temps, les construccions turístiques ocupaven sistemàticament les platges de Ponent i Llevant amb un traçat ortogonal en quadrícula. Però el Pla no va ser respectat posteriorment pel que fa al volum edificat, amb la qual cosa desaparegueren les extenses superfícies previstes per a ciutat jardí.

Durant la dècada de 1960, la població flotant per una banda i l'obertura de l'aeroport de l'Altet per una altra obligaren a incrementar el sòl edificat, que passà de 5.000 m² el 1955 a més de 4.000.000 de m² el 1977. L'estructura urbana de Benidorm ha quedat determinada per tres eixos bàsics d'expansió: les platges, la carretera N-332 i la carretera a Pego. Es tracta de poder acollir i donar serveis a una població que en estiu multiplica varies vegades la seua població de fet.